

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกยุคปัจจุบันและในอนาคตเป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีผลกระทบ ต่อประชากรโลกอย่างกว้างขวาง เป็นการวิวัฒนาการไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสาร วิทยาการ และข่าวสาร ที่กระจายไปตามส่วนต่างๆ ของโลก ส่งผลให้เกิดการถ่ายเทวัฒนธรรม การค้า การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและการแข่งขันมากขึ้น รวมทั้งการแข่งขันกันด้วยการ สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ (Innovation) เป็นปัจจัยหลักสำหรับนำมาใช้ขับเคลื่อนความอยู่ดีกินดี และความสุขของคนในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548 : 1) องค์กร ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเกี่ยวกับการปกครอง องค์กรธุรกิจ หรือองค์กรทางการศึกษา รวมทั้ง องค์กรอื่น ๆ จะเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จตามจุดหมายขององค์กร จำต้องอาศัย ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ และ การจัดการองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่มีประสิทธิภาพ (ธีระ รุณเจริญ, 2550 : 207)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การได้เปรียบการแข่งขันในองค์กรและสังคมสมัยใหม่ จึงอยู่ที่ การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548 : 1) การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่นำสติปัญญาของชาติหรือองค์กร มาเพิ่มพลัง (Synergy) นำความรู้จากทั่วโลกมาใช้ประโยชน์ เป็นกระบวนการที่จำเป็นสำหรับสังคมใน ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ดังนั้นความรู้ของคนในชาติจึงเป็นตัวชี้วัดของคุณภาพชีวิต ไม่ใช่ การมีทุนทรัพยากรธรรมชาติหรือการมีแรงงาน แต่เป็นความรู้ซึ่งจะทำให้ปรับตัวและเพิ่มขีด ความสามารถในการทำงาน สร้างนวัตกรรมและการพัฒนาส่วนต่างๆ ของสังคมเพื่อการอยู่รอด และแข่งขันได้อย่างมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 กำหนดว่า ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ใน ส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติราชการได้ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริม และพัฒนาความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการ ในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มี

ประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นการจัดการความรู้เป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานจะต้องจัดทำ เพื่อให้องค์กรได้มีทุนทางปัญญา ในการสร้างโอกาสให้กับสังคม ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่วนราชการในฐานะหน่วยบริการสาธารณะจำเป็นต้องใช้ความรู้เป็นฐานในการปรับตัว เปลี่ยนกระบวนการทำงาน เพื่อให้เป็นกลไกของรัฐในการแข่งขันกับนานาประเทศในยุคสังคมเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

ในบรรดาองค์กรประเภทต่าง ๆ นั้น สถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องการเรียนรู้การสอนเป็นหลัก และเป้าหมายสุดท้ายของโรงเรียนก็คือ การเรียนรู้ของนักเรียน ควรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากที่สุด (วิโรจน์ สารรัตนะ. 2545 : คำนำ) ดังนั้น การจัดการความรู้ในสถานศึกษา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งเป้าหมายไปที่คุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นกลไกสำคัญ คือ ความรู้ความสามารถ ของบุคลากรในสถานศึกษานั้น ๆ ต้องดำเนินการร่วมกัน ตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เพื่อการบริการประชาชนสู่ความเป็นเลิศ และมีระบบการบริหารคุณภาพโดยรวม ซึ่งการจัดการความรู้ระดับสถานศึกษา เป็นบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จะต้องรวบรวมสาระความรู้ของสถานศึกษาในสังกัด แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการค้นคว้า และใช้ความรู้ ในขณะเดียวกัน สถานศึกษาต้องเก็บรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ ให้เป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 ก : 52)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส.พ.ฐ.) ให้ความสำคัญในการจัดการความรู้ในองค์กร อันหมายถึง การมีรูปแบบที่ชัดเจนของการรวบรวมความรู้ที่มีในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นองค์ความรู้ และมีการถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ พัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้รู้ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาเข้าสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ได้ กำหนดให้หน่วยงานในสังกัด ดำเนินการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ 2549 มิติที่ 4 ด้านการพัฒนาองค์กร ตัวชี้วัดที่ 13.1 ผลสำเร็จของการส่งมอบแผนการจัดการความรู้ เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัดที่ 13.2 ระดับคุณภาพของรายละเอียดของแผนจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 ข : 52) และกำหนดไว้ในคำรับรองการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ 2550 ตัวชี้วัดที่ 12 ระดับความสำเร็จของการจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 52)

สมมติฐานการวิจัย

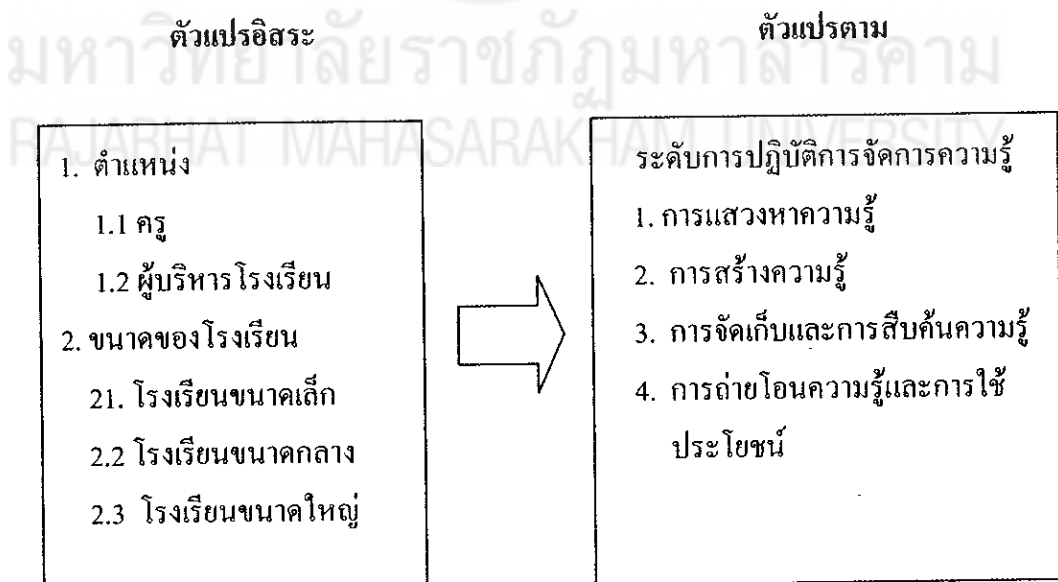
1. บุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติการจัดการความรู้แตกต่างกัน
2. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติการจัดการความรู้แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดการจัดการความรู้ของ Marquardt (1996 : 139) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)
2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)
3. การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval)
4. การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Utilization)

ซึ่งปรากฏดังแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ บุคลากรโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2550 จำนวน 4,269 คน แยกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 319 คน และครูผู้สอน จำนวน 3,950 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ บุคลากรโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เครซี่และมอร์แกน ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 175 คน และครูผู้สอน จำนวน 351 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 526 คน (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 44)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน

2.1.1 ตำแหน่ง

- 1) ครู
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน

2.1.2 ขนาดของโรงเรียน

- 1) โรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) โรงเรียนขนาดกลาง
- 3) โรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม คือ ระดับการปฏิบัติการจัดการความรู้ของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ใน 4 ด้าน คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่ หรือความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานใดงานหนึ่ง และเกิดผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบของการจัดการความรู้ 4 ด้าน ดังนี้

1.1 การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) หมายถึง วิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรสามารถแสวงหาความรู้ได้จากแหล่งภายนอกและภายใน เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

1.2 การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) หมายถึง วิธีการ ในการผนวกให้การกระทำ ความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลกลายเป็นความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ มีการทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (Knowledge Creation) การแบ่งปันความรู้ การทดลอง การรวบรวมความรู้ และการสังเคราะห์ความรู้ การสร้างแรงจูงใจ และโอกาสสำหรับการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต

1.3 การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) หมายถึง การกำหนดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่องค์กรจะเก็บไว้เป็นองค์กรความรู้ โดยพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษา และการเข้าถึงเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ

1.4 การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Utilization) หมายถึง วิธีการที่ทำให้ความรู้แพร่กระจายและไหลเวียนไปทั่วองค์กร ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลหรือการประยุกต์ใช้ความรู้ที่จัดเก็บไว้ในการปฏิบัติงานจริง

2. การปฏิบัติการจัดการความรู้ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการความรู้ตามองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์

3. บุคลากร หมายถึง ครูและผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2550

3.1 ครู หมายถึง ครูสายผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

3.2 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งเป็น 3 ขนาด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2550 : 5) ได้แก่

4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน

4.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 121 – 300 คน

4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 ขึ้นไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะและแนวทางสำหรับเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในการกำหนดนโยบาย และวางแผนการส่งเสริมการจัดการความรู้ของโรงเรียนในสังกัด อันจะนำไปสู่การบริหารและการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด
2. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา การจัดการความรู้ในองค์กร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY